

Бойко А.Б. СИНЕРГИЯ ГОСУДАРСТВА И МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ДЛЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ

Цель. Целью статьи является анализ современной экономической ситуации в Украине и разработка принципиальных положений синергетического эффекта для взаимодействия государственного управления инновационным развитием экономики и машиностроительной отрасли.

Методика исследования. В процессе исследования использовались общенаучные методы, в частности: метод обобщения - для исследования теоретических основ концепции «синергетического эффекта» государства и машиностроительной отрасли и обоснование принципов инновационного развития для экономического роста; системный подход - для обоснования инновационных организационных принципов деятельности государства в сфере машиностроения; методы анализа и синтеза - для выявления конкурентных преимуществ инновационных стратегий государства в машиностроительной отрасли, которые способствуют конкурентоспособности украинской экономики.

Результаты. Обоснована целесообразность и направления проведения инновационной политики государства в области машиностроения для повышения конкурентоспособности машиностроительных предприятий и украинской экономики в целом. Определены приоритетные задачи государства в области инновационного развития машиностроения. Сформирована стратегическая цель синергии государства и машиностроительных предприятий, суть которой заключается в производстве конкурентоспособной продукции мирового уровня. Охарактеризованы составляющие элементы проведения инноваций государства в сфере государственного управления.

Научная новизна. Использован комплексный подход к обоснованию направлений инновационной политики государства в сфере машиностроения на основе синергии двух важных субъектов экономики - государства и бюджетобразующей отрасли машиностроения.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования направлены на решение проблемы перехода украинской экономики на путь экономического роста через проведение основных принципов, которые стоят перед Украиной на пути в Европу.

Ключевые слова: синергетический эффект, синергия, инновационное развитие, конкурентоспособность.

УДК 332.05

Чумак Р.М.,
пошукач*,

Білоцерківський національний аграрний університет

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. В умовах переходу до ринкової економіки діяльність організаційних і виробничих структур набуває нові якісні особливості. Досвід проведення ринкової реформи в Україні показує, з одного боку, динамізм і нестійкість ринкового середовища, з іншого – відсутність кваліфікованого досвіду у сільськогосподарських виробників приймати рішення, адекватні ринковій ситуації. Найважливішою передумовою переходу сільськогосподарських підприємств на розвиток диверсифікації є зниження прибутковості капіталу, вкладеного в традиційне виробництво. Вибір напрямків розвитку диверсифікації виробництва і диверсифікованих продуктів значною мірою залежить від фінансового стану та можливості розвитку ефективних форм організації виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове дослідження диверсифікації сільськогосподарського виробництва проводили такі науковці, як В. Андрійчук, М. Корецький, А. Шепіцен [1], В. Борисова, Н. Маслак, І. Міхаліна, Н. Бурачек та ін. Аналізуючи підходи до визначення диверсифікації, можна стверджувати, що єдиної точки зору щодо сутності поняття диверсифікації немає. Саме диверсифікація в аграрному виробництві застосовується для зменшення ризиків, завоювання нових сегментів ринку, збільшення виручки підприємства через здійснення переробки.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо здійснення диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

* Науковий керівник: Свиноус І.В. – д.е.н., професор

Виклад основного матеріалу дослідження. Диверсифікація виробництва є однією із найскладніших форм розвитку концентрації. Вона означає одночасний розвиток не пов'язаних один з одним видів виробництв та послуг, розширення номенклатури та асортименту виробленої продукції в рамках однієї компанії, концерну, підприємства, фірми [2].

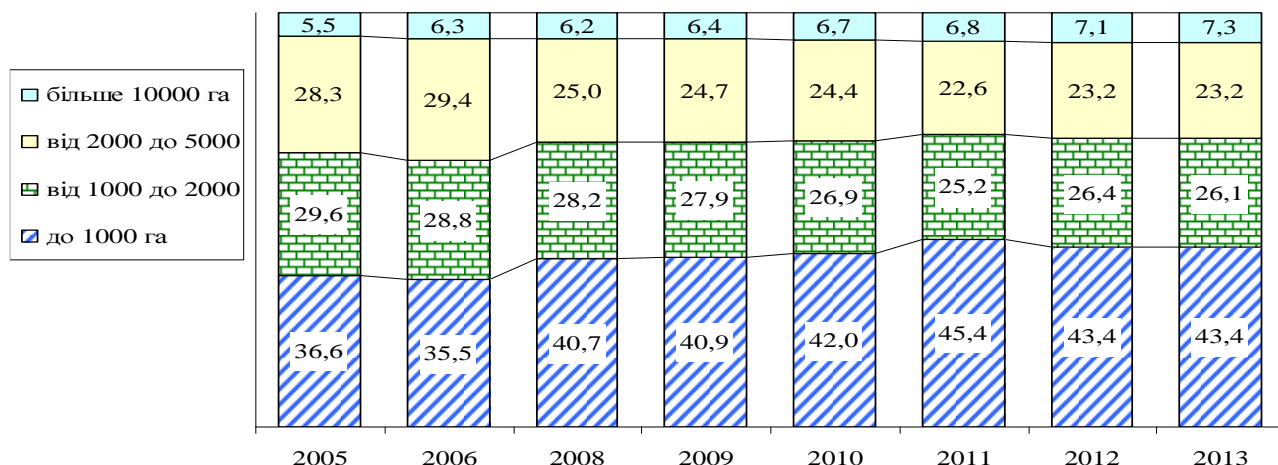
Посилення концентрації сільськогосподарського виробництва виступає найважливішою передумовою й умовою подальшого розвитку науково-технічного прогресу в галузі та підвищення його економічної ефективності. Відомо, що у концентрації виробництва проявляється дія економічного закону переваги великого виробництва над дрібним [3, с. 27]. Згідно з цим законом, велике виробництво має великі техніко-економічні переваги порівняно з дрібними.

Однак переваги великого виробництва над дрібним не безмежні, воно має свої межі. У сільському господарстві, для якого характерна велика складність і залежність від об'єктивних природних, економічних, технічних, історичних та інших факторів виробництва, прояв закону переваги великого виробництва перед дрібним тим більше не носить абсолютного характеру.

Процес концентрації сільськогосподарського виробництва здійснюється неухильно. Кожному рівню розвитку продуктивних сил і організації сільськогосподарського виробництва відповідають свої певні розміри господарств і їх підрозділів.

Нині у вітчизняному аграрному секторі відбувається процес концентрації та оптимізації матеріальних, фінансових та земельних ресурсів, що сприяє ефективному веденню сільськогосподарського виробництва [4].

Як свідчать результати проведеного дослідження, протягом 2005-2013 рр. спостерігається поступове зростання частки сільськогосподарських підприємств з площею понад 10000 га та дрібних сільськогосподарських підприємств (до 1000 га) (рис. 1).

Рис. 1. Структура сільськогосподарських підприємств за площею землекористування

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Так, протягом 2005-2013 рр. частка сільськогосподарських підприємств із площею землекористування понад 1000 га зростає на 1,8 в.п. за рахунок зниження частки господарств, які мають у володінні від 1000 до 5000 га. Саме за рахунок середніх за площею підприємств – виробників сільськогосподарської продукції відбувається зростання частки малих господарств (до 1000 га.) на 6,8 п. п.

Отже, можемо констатувати, що нині в аграрному секторі України відбувається розшарування на великих сільськогосподарських підприємств, які входять до складу вертикально-інтегрованих структур, що об'єднують виробництво, переробку та збут сільськогосподарської продукції кінцевим споживачем [5, с. 31]. У цих структурах чітко спостерігається процес вертикальної диверсифікації капіталу шляхом його переміщення із переробки та торгівлі в сільське господарство. Як приклад є діяльність найбільшого товаровиробника цукру групи компаній «Астарта», яка на початку своєї діяльності спеціалізувалася лише на виробництві цукру.

Нині в країні бізнес-груп із земельним банком у понад 10 тис. га земель сільськогосподарського призначення майже вісімдесят. Зазначимо, що такі ці агрохолдингові структури навіть не входять у десятку найбільших. Для порівняння, навіть у великих західноєвропейських країнах компанії із земельним банком більш ніж десять тисяч гектарів одиниці. У цих країнах прийнято вважати великі агропромислові компанії у володінні або оренді яких знаходиться 2-3 тисячі гектарів землі.

Станом на 01.01.2014 р. в Україні в десятку найбільших входять агрохолдинги, земельний банк яких становить від 146,8 до 532,0 тис. га. земель. Концентрація землі агрохолдингами шляхом витіснення із ринку оренди землі значної кількості аграрних підприємств і фермерів, що посилює негативні процеси у соціально-економічній ситуації на селі. Її основними характеристиками є:

припинення існування сільськогосподарських підприємств, як юридичних осіб; втрата для певної кількості сільських жителів місця роботи; скорочення або відсутність надходжень до місцевих сільських рад податкових та інших платежів від підприємств, що припинили своє існування; відсутність фінансування на створення та підтримку сільської інфраструктури, яке здійснювали сільськогосподарські підприємства (дороги, дитячі садки та школи, будинки культури, фельдшерсько-акушерські пункти тощо).

Великотоварні сільськогосподарські підприємства, які спеціалізуються на виробництві пшениці, кукурудзи намагаються побудувати виробничо-збутовий ланцюг від виробника до споживача, уникаючи численних посередників. Так, у рамках інвестиційного проекту «Нібулон» створює власну логістичну систему з метою зменшення залежності від зовнішніх факторів, зниження рівня ризиків у господарській діяльності. Будівництво розташованих на берегах річок перевантажувальних терміналів і власний флот – це вигода не тільки для нашої компанії, але і для економіки в цілому. По-перше, виробники можуть поставляти свою продукцію в максимально зручні точки, досягаючи економії на логістиці. По-друге, менеджмент агрохолдингу зробив ставку на найдешевший вид перевезень – річкову логістику.

З метою зменшення впливу потоків автомобільного транспорту на навколишнє середовище передбачається використання маршрутів руху вантажного транспорту, узгоджених з міськими органами влади. Переорієнтація на перевезення зерна за допомогою розширеного автопарку має значний економічний зиск: удосконалення вертикальної інтеграції за схемою «поле-порт»; наближення послуг компанії до більшого числа товаровиробників; підвищення закупівельних цін; збільшення обсягів перевезення; оперативність доставки; диверсифікація перевезення – транспортування не лише зернових партій, а й негабаритних вантажів [3, с. 27].

Компанія «Нібулон», завдячуючи оперативній роботі, домоглась зниження оборотності залізничних вагонів втричі, з 8-10 днів (в середньому по Україні) до 3. Це очевидна ефективність використання рухомого складу, а також потужності та інтенсивності збутового ланцюга.

Нинішня ситуація в аграрному секторі України є нехарактерною для країни з розвинутим аграрним сектором, а саме наявністю диспропорцій у розвитку галузей сільського господарства. Необхідно зазначити, що природно-кліматичні умови сприяють веденню виробництва основних видів тваринницької продукції. Вважаємо, що порушення пропорційності розвитку галузей відбувся внаслідок нерівномірності попиту.

На нашу думку, на диспропорції розвитку галузей сільськогосподарських підприємств вплинули також негативні наслідки деструктивних явищ, які відбувалися в аграрній економіці України, що призвело до руйнування матеріальної бази тваринництва. Значний вплив на відмову сільськогосподарських підприємств від виробництва тваринницької продукції є порушення цінової пропорційності між основними галузями сільського господарства. Так, протягом тривалого часу співвідношення цін між зерном і свининою та м'ясом птиці не були сприятливими. Лише в останні роки спостерігається позитивна тенденція в свинарстві та м'ясному птахівництві [6, с. 149].

Підтвердженням зробленого розрахунку є значення коефіцієнта Херфінделя-Хіршмана, коефіцієнта диверсифікації, індекс ентропії та відносного показника ентропії (табл. 1)

Таблиця 1

Розрахунок показників концентрації та диверсифікації виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах України

Показники	Рік			2013 р. до	
	2005	2010	2013	2005 р.	2010 р.
Коефіцієнт Херфінделя-Хіршмана	0,823	0,790	0,795	-0,028	0,005
Індекс ентропії	1,949	1,851	1,889	-0,06	0,038
Коефіцієнт диверсифікації	0,855	0,816	0,809	-0,046	-0,007
Відносний показник ентропії	0,093	0,088	0,086	-0,007	-0,002

Джерело: авторська розробка

Наведені розрахунки показників у таблиці 1 показують, що упродовж досліджуваного періоду відбувається процес монополізації виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах. Про цю тенденцію свідчать значення коефіцієнтів ентропії, які мають вектор спрямування до нуля. Цю тенденцію підтверджують й розраховані коефіцієнти диверсифікації сільськогосподарського виробництва, які за період дослідження незначно знизилися. Отже, загальним висновком є те, що в аналізованій галузі спостерігається посилення тенденцій до концентрації виробництва як в окремих сільськогосподарських підприємствах (ячне та м'ясне птахівництво), так у товарній групі сільськогосподарських культур (наприклад, вирощування зернових та технічних культур).

Встановлено, що випереджаючими темпами згорталися ті виробництва, що потребують значних затрат праці та капіталу і які в нових економічних умовах у переважній більшості підприємств стали

збитковими. Для забезпечення виживання в умовах економічної кризи, аграрні товаровиробники почали орієнтуватися на пріоритетне виробництво тих видів продукції, які при найменших матеріальних та трудових затратах могли б забезпечити найвищий економічний ефект. Тобто, більшість сільськогосподарських підприємств сконцентровані на виробництво окремої групи сільськогосподарської продукції, що в нинішніх умовах підвищує ризиковість господарської діяльності [7, с. 208].

Так, протягом 2005-2013 рр. найбільшу частку в структурі товарної продукції сільськогосподарських підприємств займає рослинництво. При цьому спостерігається зростання частки рослинницької продукції на 15,7 п.п. і в 2013 р. становить 76,3%.

Дана диспропорція розвитку господарської діяльності сільськогосподарських підприємств викликана як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Серед них необхідно виділити: порушення паритету цін між продукцією рослинництва та тваринництва; протягом тривалого часу тваринництво було фінансовим донором рослинництва, як об'єкт застави під банківські кредити; відсутність паритетних взаємовідносин між виробниками тваринницької продукції та переробниками, які існують в рослинництві; відсутність ефективної державної підтримки розвитку тваринництва, особливо підгалузей з довготривалим терміном окупності капіталу та ін. [8, с. 28].

Концентрація виробничих ресурсів на виробництві та реалізації зернових культур, головним чином кукурудзи на зерно та соняшнику, при перенасиченості внутрішнього ринку ставить залежність сільськогосподарських товаровиробників від політики зернотрейдерів, які в структурі реалізації займають близько 70-80%, посилює загрози економічного характеру.

В основному більшість сільськогосподарських підприємств відмовились від виробництва трудомісткої сільськогосподарської продукції, як вирощування овочів, плодів – в рослинництві, м'ясне скотарство, вівчарство – в тваринництві.

Як свідчать проведенні результати, протягом 2005-2013 рр. спостерігаються зміни як і структури, так кількості сільськогосподарських підприємств за наявністю підгалузей виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка та структура сільськогосподарських підприємств за кількістю підгалузей

Групи господарств	2005 р.		2010 р.		2013 р.	
	од	%	од	%	од	%
1 галузь	390	4,6	894	9,9	872	9,9
2 галузі	941	11,2	2309	25,6	2515	28,4
3 галузі	1297	15,4	1974	21,9	2164	24,5
4 галузі	1403	16,7	1321	14,7	1343	15,2
5 галузей	1468	17,4	951	10,5	747	8,4
6 галузей	1176	14,0	659	7,3	503	5,7
7 галузей	817	9,7	439	4,9	350	4,0
8 галузей	453	5,4	221	2,5	192	2,2
9 галузей	241	2,9	123	1,4	73	0,8
10 галузей	121	1,4	68	0,8	47	0,5
11 галузей	64	0,8	30	0,3	21	0,2
12 галузей	30	0,4	14	0,2	12	0,1
13 галузей	17	0,2	10	0,1	6	0,1
14 галузей	6	0,1	2	0,0	3	0,0
більше 14 (15 галузей)	2	0,0	2	0,0	2	0,0
Всього	8426	100	9017	100	8850	100

Джерело: авторська розробка

Як свідчать проведенні розрахунки таблиці 2, протягом досліджуваного періоду спостерігається збільшення кількості сільськогосподарських підприємств, які спеціалізуються на виробництві одного виду сільськогосподарської продукції. Так, в 2013 р. проти 2005 р. їх кількість зросла на 482 господарств, що свідчить про посилення спеціалізації в аграрному секторі економіки. Позитивна тенденція зростання кількості господарств, які спеціалізуються на виробництві 2 та 3 видів продукції. Протягом аналізованого періоду їх кількість відповідно зросла на 1574 та 867 господарств, чи в 2,7 разів і на 66,8%. Отже, відбувається процес скорочення багатогалузевих сільськогосподарських підприємств, що свідчить про процес поглиблення спеціалізації виробничо-господарської діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Як свідчать проведенні результати, необхідність розвитку диверсифікації виробництва сільськогосподарських підприємств визначається комплексом передумов, які пропонується поділяти на передумови загальноекономічного та специфічного

характеру. Передумови загальноекономічного характеру властиві для підприємств усіх видів діяльності: одержання стабільного доходу та максимізації прибутку; швидка зміна потреб та вимог кінцевих споживачів продукції, що вимагає оновлення номенклатури та розширення асортименту продукції; поява нових видів продукції та сприятливі можливості для освоєння нових ринків збуту.

Передумови специфічного характеру пов'язані із особливостями сільського господарства як виду економічної діяльності.

Отже, розвиток диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств повинен здійснюватися за такими напрямками: розвиток сільськогосподарського виробництва на основі раціонального поєднання рослинницьких і тваринницьких галузей, розширення сфери послуг, організація та розвиток діяльності із заготівлі, зберігання, переробки й реалізації сільськогосподарської продукції.

Бібліографічний список

1. Шепіцен А.О. Стратегія диверсифікації як основа формування конкурентоспроможності аграрної продукції / А.О. Шепіцен // Вісник ЖДТУ. – 2003. – № 3. – С. 256-259.
2. Богацька Н.М. Диверсифікація діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Н.М. Богацька, С.М. Румянцев. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/56841.Doc.htm
3. Германюк Н.В. Теоретико – методичні аспекти диверсифікації в сільському господарстві / Н.В. Германюк // Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 25-29.
4. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток та ефективність організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві України / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С. 19-24.
5. Вітковський О.С. Ефективність стратегії диверсифікації діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища / О.С. Вітковський // Економіка та держава. – 2009. – № 8. – С. 30-32.
6. Данкевич В.Є. Диверсифікація діяльності високотоварних сільськогосподарських підприємств / В.Є. Данкевич // Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – №1, т.2: Екон. науки. – С. 147-155.
7. Зеліско І.М. Фінансове стимулювання диверсифікації сільськогосподарських підприємств / І.М. Зеліско // Науковий вісн. Нац. аграр. у-ту. – 2008. – Вип.120. – С. 205-210.
8. Зінчук Т.О. Теоретично-методичні засади диверсифікації сільської економіки в контексті європейського досвіду / Т.О. Зінчук, В.І. Ткачук // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 27-34.

References

1. Shepitsen, A.O. (2003), "The strategy of diversification as a basis of formation of competitiveness of agrarian products", *Visnyk ZhDTU*, no. 3, pp 256-259.
2. Bohatska, N.M., Rumiantsev, S.M. "Diversification of the enterprise activity", available at: http://rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/56841.Doc.htm
3. Hermaniuk, N.V. (2010), "Theoretical and methodological aspects of diversification in agriculture", *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 25–29
4. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2004), "Development and effectiveness of organizational and legal forms of management in agriculture of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 11, pp.19-24
5. Vitkovskiy, O.S. (2009), "Effectiveness of the strategy of diversification in conditions of unstable environment", *Ekonomika ta derzhava*, no. 8, pp. 30-32.
6. Dankevych, V.Ye. (2010), "Diversification of high commodity agricultural enterprises", *Visnyk ZhNAEU*, no. 1, Vol. 2, Ekon. Nauky, pp. 147-155.
7. Zelisko, I.M. (2008), "Financial incentives of diversification of agricultural enterprises", *Naukovyi visn. Nats. ahrar. u-tu*, Iss. 120, pp. 205-210.
8. Zinchuk, T.O., Tkachuk, V.I. (2011), "Theoretical and methodological principles of the rural economy diversification in the context of European experience", *Ekonomika APK*, no. 1, pp. 27-34.

Чумак Р.М. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Мета. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо здійснення диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. За допомогою абстрактно-логічного методу, зокрема прийомів аналогії і співставлення, індукції та дедукції уточнено поняття «диверсифікація», визначено проблеми адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов функціонування та окреслено шляхи їх подолання. Застосовано метод аналізу і синтезу. При аналізі сучасного стану та тенденцій розвитку сільськогосподарських підприємств використано статистико-економічний метод, зокрема його прийоми – графічний, порівняння та ін. За допомогою монографічного методу та методу соціологічних опитувань проведено обстеження діяльності підприємств.

Результати дослідження. Визначено актуальні питання підвищення ефективності виробництва, підприємств аграрної сфери шляхом диверсифікації виробництва. Обґрунтовано можливості мінімізації ризиків та отримання стабільних фінансових результатів сільськогосподарськими підприємствами шляхом диверсифікації діяльності та розвитку інфраструктурного забезпечення і багатогалузевості виробничо-господарської діяльності.

Встановлено причини диспропорцій розвитку сільського господарства, зокрема: порушення паритету цін між продукцією рослинництва та тваринництва. Виявлено відсутність ефективної державної підтримки розвитку тваринництва, особливо підгалузей з довготривалим терміном окупності капіталу. Запропоновані практичні напрямки мінімізації виробничих ризиків шляхом проведення диверсифікації.

Наукова новизна результатів дослідження. З'ясовано основні закономірності поглиблення рівня моновиробництва сільськогосподарської продукції в залежності від площі землекористування. Визначено основні напрямки проведення диверсифікації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження сприятимуть активізації і раціоналізації процесу диверсифікація виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Вони можуть бути впроваджені в сфері сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова : сільськогосподарське підприємство, диверсифікація, моновиробництво, концентрація, пропорційний розвиток.

Chumak R.M. DIVERSIFICATION OF PRODUCTION ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: PROBLEMS AND WAYS OF ITS SOLVING

Purpose. The aim of the article is the development of theoretical positions and practical recommendations for the implementation of diversification of the production activity of agricultural enterprises.

Methodology of the study. The concept "diversification" has been clarified with the help of abstract and logical method, including methods of analogy and comparison, induction and deduction. Problems of adapting agricultural enterprises to market conditions of functioning have been defined. The ways to overcome them have been outlined. The method of analysis and synthesis has been applied.

The statistical and economic method was used in the analysis of the current state and trends of the agricultural enterprises development, including its techniques – graphical, comparison, etc. It has been conducted the examination of the enterprise activity with the help of monographic method and the method of sociological surveys.

Findings. The urgent issues of increasing production efficiency, enterprises of the agrarian sphere through diversification of production have been determined. It has been substantiated opportunities of minimizing the risks and obtaining stable financial results by agricultural enterprises through diversification and development of infrastructure provision and diversification of industrial and economic activity. It has been established the causes of imbalances of agriculture development, including: violation of price parity between livestock and crop production. The absence of effective state support of livestock development, especially sub-sectors with long-term payback period of capital has been revealed. Practical directions for minimizing production risks through diversification were proposed.

Originality. It has been elucidated the basic patterns of deepening the level of mono production of agricultural products, depending on the area of land use. The main directions of diversification of production activity of agricultural enterprises have been determined.

Practical value. The obtained results of research will contribute the intensification and rationalization of the diversification process of production activity of agricultural enterprises. These results can be implemented in the sphere of agricultural production.

Key words: agricultural enterprise, diversification, mono production, concentration, proportional development.

Чумак Р.Н. ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Цель. Целью исследования является разработка теоретических положений и практических рекомендаций по осуществлению диверсификации производственной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. С помощью абстрактно-логического метода, в частности приемов аналогии и сопоставления, индукции и дедукции уточнено понятие «диверсификация», определены проблемы адаптации сельскохозяйственных предприятий к рыночным условиям функционирования и намечены пути их преодоления. Применен метод анализа и синтеза. При анализе современного состояния и тенденции развития сельскохозяйственных предприятий использовано статистико-экономический метод, в частности его приемы - графический, сравнения и др. С помощью монографического метода и метода социологических опросов проведено обследование деятельности предприятий.

Результаты исследования. Определены актуальные вопросы повышения эффективности производства, предприятий аграрной сферы путем диверсификации производства. Обоснованно возможности минимизации рисков и получения стабильных финансовых результатов сельскохозяйственными предприятиями путем диверсификации деятельности и развития инфраструктурного обеспечения и багатогалузевости производственно-хозяйственной деятельности. Установлены причины диспропорций развития сельского хозяйства, в частности: нарушение паритета цен между продукцией растениеводства и животноводства. Вывявлено отсутствие эффективной государственной поддержки развития животноводства, особенно подотраслей с длительным сроком окупаемости капитала. Предложены практические направления минимизации производственных рисков путем проведения диверсификации.

Научная новизна. Выяснены основные закономерности углубления уровня монопроизводство сельскохозяйственной продукции в зависимости от площади землепользования. Определены основные направления проведения диверсификации производственной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования будут способствовать активизации и рационализации процесса диверсификация производственной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Они могут быть внедрены в сфере сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, диверсификация, монопроизводство, концентрация, пропорциональное развитие.